

УДК 37.037

## ДО ПИТАННЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ В УМОВАХ ІНШОКУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

**І. В. Форостюк**

*У статті розглядаються шляхи збереження національних особливостей та духовної основи етносів в умовах перебування в іншокультурному середовищі на прикладі етнічної меншості лужицьких сербів, які мешкають у Німеччині, та українських діаспор Канади та США. Зроблено висновки, що для досягнення цієї мети дану роботу необхідно проводити на рівні родини, школи, національної громади та за підтримки релігійних організацій. Але найважливішим чинником для збереження національних особливостей має стати підтримка такої діяльності державою.*

**Ключові слова:** національні особливості, традиція, культурний простір, модерна нація.

У глобалізованому світі відбуваються закономірні процеси поступового поглинання та витиснення одних культур іншими. Зникають традиції, забуваються давні обряди. Та в той же час настає розуміння необхідності збереження рідких етнокультурних анклавів задля збереження особливостей та духу етносу, народу, нації. Ця проблема актуальна для тих народів, які, мешкаючи в іншокультурному оточенні, відчувають загрозу повної асиміляції як у питаннях мови, так і культури.

Проблема етнічної ідентифікації порушується в роботах Е. Сміта, Д. Луцького. Людина прагне бачити себе такою, що належить до певної етнічної або культурної групи. Е. Сміт зазначає, що безчасова глобальна культура не відповідає поточним потребам людини, не навіює спогадів, не пробуджує душу. Близько під поверхнею цієї глобалізованої культури знаходяться культури етнічні які зберігають пам'ять, міфи й символи, цінності й ідентичності [1, с.42]. Сучасні українські науковці та працівники сфери освіти також розглядають проблему збереження національних особливостей у процесі виховання молоді. Питаннями формування національної самосвідомості студентів та збереження української самобутності займаються В. В. Борисов, М. Б. Євтух,

Є. Є. Каменський, О. О. Ковальчук. Однак, звичайно, найбільш гостро ця проблема постає для представників різноманітних діаспор. А. Кохман розглядає роль українських музеїв у Сполучених Штатах Америки в процесі націоналізації української ідентичності, Р. С. Румбаут – етнічну ідентифікацію та часткову асиміляцію серед дітей іммігрантів різних національностей.

Таким чином, очевидною є актуальність поставленої проблеми. Мета статті – розглянути шляхи збереження національних особливостей етносу і його духовної основи в умовах іншокультурного середовища.

Будь-яка нація, для вирішення цього питання, повинна як шанувувати та пам'ятати свої традиції, так і знайти себе на модерному культурному просторі сьогодення. Це досить складне завдання. Розглянемо, наприклад, лужицьких сербів – національну меншість у Німеччині. Німці називають їх *сербами*, вони себе – *сербським людом*. На цій території вони проживають приблизно з початку VII століття н.е. Протягом XX сторіччя вони двічі намагалися створити вільну Лужицьку державу, але невдало. Сьогодні вони мають певний статус у межах Німеччини, мешкають на кордоні Польщі та Чехії на німецьких землях Саксонія та Бранденбург. Тут проживає близько 60 тисяч лужичан. Центром, якій сприяє розвитку сербської культури, є федерація лужицьких сербів Домовіна, що виявляє волю сербського народу. Один з напрямків діяльності Домовіни – вивчення сербських культурних цінностей, організація свят та фестивалів, підтримання наукових дослідів у сфері історії, мови та культури лужицьких сербів, а також виховання молоді. Вона сприяє взаєморозумінню, визнанню та збереженню поваги між сербським та німецьким народами. Організація залучає молодь до творчої діяльності в громаді, підтримує її ініціативи у розробці власних проектів щодо збереження культурної спадщини [2].

Незважаючи на невдалі спроби політичної незалежності, цей народ досить відомий своїми культурними особливостями. Німці називають лужичан “*eier-maler*” – писанкарями, через їхню традицію розписування писанок на Великдень. Цей род занять підкреслює найважливішу рису лужицької культури – зв'язок з минулим. Вказане традиційне мистецтво допомагає досить сильно асимільованому етносу виявити почуття самобутності та духовний зв'язок поколінь. Сербські Великодні писанки відрізняються технікою від решти подібних виробів в усьому світі. Вона досить складна та кропітка, але роботи виходять напрочуд яскравими та

незвичними. Поступово розчиняючись у німецькому оточенні, лужицькі серби намагаються відстояти свій культурний та духовний простір, і саме Великодні традиції дають поштовх постійному відновленню зацікавленості до власної спадщини. Тому традиційне народне мистецтво, яскраве та самобутнє, є важливим елементом у збереженні самосвідомості невеличкого слов'янського етносу і вважається його «візитною карткою». Але досягти наявних результатів лужицькі серби змогли завдяки підтримці німецького уряду. Другим чинником, який допомагає на цьому шляху, є духовна підтримка церкви. Вона відіграє у даному регіоні роль консолідуючого духовного центра. У католицькому єпархіальному освітньому центрі проводяться виховні заходи з людьми різного віку, спрямовані на об'єднання сербської громади.

Якщо звернути увагу на представників українських діаспор, більшість з яких мешкають у Канаді та США, можна побачити, що завдяки підтримці урядів цих країн вони зберігають українську мову, розвивають власну культуру. Українська діаспора в США знаходиться в іншокультурному оточенні на всьому періоді свого існування. За цей час там створена система роботи з дітьми та молоддю, спрямована на збереження українського духу, української культури та мови. Створений Ukrainian Institute of America, в різних штатах діють українські культурні центри, мета яких – збереження української культури в полікультурному середовищі Америки. Зберігаючи національні цінності, вони активно інтегруються до умов американського суспільства, враховуючи свої особливості й цінності. С. Макарчук зазначає, що за масштабами зусиль, які українські громадські організовані сили прикладають до справи навчання своїх дітей материнської мови, історії батьківського краю, плекання культурних традицій, а також у питаннях розвитку українського професійного мистецтва і культури, української науки, періодики, літературної творчості, українська діаспора у США, очевидно, виглядає ще потужніше, ніж у Канаді. В Америці діють десятки українських громадсько-політичних і громадсько-культурних організацій, товариств, об'єднань. З-поміж них – масовий Український народний союз, членами якого є понад 80 тис. осіб. З 1925 р. діє Союз українок Америки, з 1948 р. – Федерація українських жіночих організацій. В 1940 р. на базі Союзу українських робітничих організацій було сформовано Лігу американських українців. Активність виявляють різні лемківські об'єднання, серед них "Лемко-Союз" та багато інших.

Американська діаспора дуже потужна, але більш розпорошена, ніж канадська. У канадській діаспорі чимало товариств також орієнтовані на опіку над культурно-мистецьким та духовним життям українців Канади. Це провінційні Українські ради мистецтв в Альберті, Манітобі, Саскачевані. Таку ж місію виконують різні фундації, найвідоміша з яких – Українська фундація ім. Т. Шевченка, заснована ще 1936 р. у Вінніпезі. Вона надає фінансову допомогу різним художнім ансамблям, стимулює українські видавництва, організовує художні виставки, турбується про музейництво, архіви, бібліотечну справу. Завдяки діяльності Фундації українське мистецьке життя Канади творить своєрідний загадковий феномен. У 80-х роках лише в Альберті діяло 79 танцювальних груп, Саскачевані – 47; у Канаді налічувалось 150 українських хорів, десятки музичних ансамблів, було чимало театральних колективів, існували спроби організації української кіностудії, велися україномовні радіо- і телепередачі.

Велика увага української громадськості і до національного музейництва. З-поміж найбагатших і цікавих музеїв виділяється Музей "Село української культурної спадщини" в Едмонтоні, заснований у 1971 р. Музей 1988 р. відвідало 80 тис. гостей. Український музей Канади діє у Саскатуні, Музейний осередок української культури та освіти — у Вінніпегу. Українські культурні товариства — організатори різних фольклорних, пісенних, мистецьких та інших фестивалів.

І у Канаді, і в Україні відомі канадські українські наукові осередки історії. В 1985—1986 рр. у 12 канадських університетах проводилися студії з україністики. Українську мову та літературу вивчало 1473 студенти. У чотирьох університетах діяли курси з української культури і фольклору, в чотирьох — з української історії, близько 50 студентів досліджували питання україністики в аспірантурі.

Відповідні українські студії є в університетах Оттави, Торонто, Вінніпега, Саскатуна, Едмонта та ін. У 15 канадських університетах діють українські студентські клуби, роботу яких скеровує Союз українських студентів Канади (СУСК).

У провінціях відносно компактного проживання українців діє багато двомовних англо-українських шкіл. За двомовними програмами відбувається виховання дітей у дитячих садках до 12-річного віку. В провінціях відносно розрідженого проживання засновані громадські школи з вивчення української мови, працюють факультативні вечірні

школи для дорослих, існують інші форми навчання грамоти українською мовою [3].

Таким чином, для того щоб зберегти особливості власної національної культури та зацікавити молодь, що мешкає в іншокультурному середовищі, до вивчення й розвитку власної культури та мови, цю роботу необхідно проводити на рівні родини, школи, громади та за підтримки релігійних організацій. Але найважливішим має стати підтримка такої діяльності державою. Тільки тоді громада зможе отримати позитивні результати своєї діяльності.

Звичайно, молоді не цікаве тільки споглядання минулого. Вона живе у сучасному, глобалізованому світі, тому бажає відчувати себе представниками модерної нації в політичному, економічному, культурному питаннях, і тоді народна культура, ґрунтуючись на етнічній основі, буде розвиватися, буде цікава молодому поколінню, стане важливим елементом виховного процесу. Певним чином подібний досвід може допомогти розвитку української культури у деяких регіонах самої України. В результаті часткової втрати самоідентифікації український народ, особливо на Сході України, не має сильного імунітету і на сучасному етапі легко піддається впливу будь-якої домінуючої культури, в тому числі нам важко чинити опір впливу деяких негативних проявів глобалізації. Досвід діаспор у цьому питанні може дати необхідний додатковий практичний і теоретичний матеріал і потребує подальшого дослідження.

### Література

1. Smith A. D., Nations and Nationalism in a Global Era / A. D. John Smith. – Wiley & Sons, 1995.
2. С. А. Макарчук Етнічна історія України. Навчальний посібник. – Київ, Знання. – 2008 [http://www.ebk.net.ua/Book/history/makarчук\\_eiu/part17/1703.htm](http://www.ebk.net.ua/Book/history/makarчук_eiu/part17/1703.htm)

*В статье рассматриваются пути сохранения национальных особенностей и духовности этносов в условиях проживания в регионах с другой культурой на примере этнического меньшинства – лужицких сербов, проживающих в Германии, а также украинских диаспор Канады и США. Сделаны выводы, что для достижения поставленной цели данную работу нужно проводить на уровне семьи, школы, национальной общины, а также при поддержке религиозных организаций. Однако*

самым главным фактором для сохранения национальных особенностей должна стать поддержка данной деятельности государством.

**Ключевые слова:** национальные особенности, традиция, культурное пространство, современная нация.

*The ways of preservation of the national features and national spirit of ethnic minority representatives, who live in the regions with the other culture, are considered in the article. Lusatian Sorbs, the ethnic minority, who live in Germany, and Canadian and American Ukrainian Diasporas, are taken as the examples. There have been deduced that to achieve such aim the job is to be done on the levels of a family, a school, a national community, and with the assistance of the religious organizations. However, the main factor for preservation of the national features must be the support of this activity by the state.*

**Key words:** national features, tradition, cultural space, modern nation.

**Форостюк І.В.** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської мови Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ, Україна)

*Рецензент – доктор педагогічних наук, професор В.В. Борисов*

УДК 37.037

## НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ІНТЕЛІГЕНТНІСТЬ»

**Н. В. Фунтікова**

*У статті проаналізовані основні наукові підходи до визначення сутності поняття «інтелігентність». Зроблено висновок про те, що педагогічне тлумачення цього поняття може здійснюватися на основі інтеграції наявних підходів та виходячи з розуміння цілісності людини.*

**Ключові слова:** інтелігентність, виховання інтелігентності, наукові підходи, сутність інтелігентності, формула інтелігентності.

Поняття «інтелігентність», незважаючи на тривалий час свого існування, широке використання для характеристики, оцінки особистості, її